

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN/ NASIONALE SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN

BESIGHEIDSTUDIES V1

MEI/JUNIE 2024

PUNTE: 150

TYD: 2 uur

Hierdie vraestel bestaan uit 9 bladsye.

INSTRUKSIES EN INLIGTING

Lees die volgende instruksies aandagtig deur voordat jy die vrae beantwoord.

- Hierdie vraestel bestaan uit DRIE afdelings en dek TWEE hoofonderwerpe.
 AFDELING A: VERPLIGTEND
 AFDELING B: Bestaan uit DRIE vrae.
 Beantwoord enige TWEE van die drie vrae in hierdie afdeling.
 AFDELING C: Bestaan uit TWEE vrae.
 Beantwoord enige EEN van die twee vrae in hierdie afdeling.
- Lees die instruksies vir elke vraag aandagtig deur en neem deeglik kennis van wat vereis word.
 Let daarop dat SLEGS die antwoorde op die eerste TWEE vrae gekies in AFDELING B en die antwoorde op die EERSTE vraag gekies in AFDELING C nagesien sal word.
- Nommer die antwoorde korrek volgens die nommeringstelsel wat in hierdie vraestel gebruik is. GEEN punte sal toegeken word vir antwoorde wat verkeerd genommer is NIE.
- Behalwe waar ander instruksies gegee word, moet antwoorde in volsinne wees.
- Gebruik die puntetoekenning en aard van elke vraag om die lengte en diepte van 'n antwoord te bepaal.
- Gebruik die tabel hieronder as 'n riglyn vir punte- en tydtoekenning wanneer jy elke vraag beantwoord.

AFDELING	VRAAG	PUNTE	TYD (minute)
A: Objektiewe tipe vrae VERPLIGTEND	1	30	20
B: DRIE direkte/indirekte tipe vrae KEUSE: Beantwoord enige TWEE.	2	40	70
	3	40	
	4	40	
C: TWEE opsteltipe vrae KEUSE: Beantwoord enige EEN.	5	40	30
	6	40	
TOTAAL		150	120

- Begin die antwoord op ELKE vraag op 'n NUWE bladsy, bv. VRAAG 1 – nuwe bladsy, VRAAG 2 – nuwe bladsy.
- Jy mag 'n nieprogrammeerbare sakrekenaar gebruik.
- Skryf netjies en leesbaar.

AFDELING A (VERPLIGTEND)**VRAAG 1**

1.1 Verskeie opsies word as moontlike antwoorde op die volgende vrae gegee. Kies die antwoord en skryf slegs die letter (A–D) langs die vraagnommers (1.1.1 tot 1.1.5) in die ANTWOORDEBOEK neer, bv. 1.1.6 D.

1.1.1 Hierdie Wet vereis dat besighede alle werknemer-ongelukke en -ongesteldhede, wat tydens werksure plaasvind, aanmeld:

- A Wet op Vaardigheidsontwikkeling (WVO), 1998 (Wet 97 van 1998)
- B Wet op Verbruikersbeskerming (WVB), 2008 (Wet 68 van 2008)
- C Wet op Breëbasis- Swart Ekonomiese Bemagtiging (BBSEB), 2003 (Wet 53 van 2003)
- D Wysigingswet op Vergoeding vir Beroepsbeserings en -siektes (WVBBS), 1997 (Wet 61 van 1997)

1.1.2 Die Nasionale Kredietwet (NKW), 2005 (Wet 34 van 2005) dwing klante se reg tot ... af wanneer hulle nie meer kan bekostig om hulle lenings te betaal nie.

- A openbaarmaking en inligting
- B regverdige en billike transaksies
- C aansoek vir skuldberading
- D redelike bepalinge en voorwaardes

1.1.3 Tapyt Vervaardigers verkoop hul bestaande produkte in nuwe markte. Hierdie soort intensiewe strategie staan as ... bekend.

- A produkontwikkeling
- B markontwikkeling
- C markpenetrasie
- D produkpenetrasie

1.1.4 Die rol van die onderhoudvoerder is om tydens 'n onderhoud ...

- A die lokaal te bespreek en voor te berei.
- B 'n kernreeks van vrae te ontwikkel.
- C dieselfde hoeveelheid tyd aan elke kandidaat toe te ken.
- D kandidate te help om op vrae te reageer.

1.1.5 Voldoende finansiering en kapasiteit as 'n element van totale gehaltebestuur (TGB) stel Mvandaba Bpk. in staat om ...

- A genoegsame fondse te hê om alles voor implementering te toets.
- B groot hoeveelhede uitstaande skuld in te samel.
- C groot winste weens goeie finansiële beplanning te bekom.
- D dele van die besigheid wat ondoeltreffend is, te verander.

(5 x 2) (10)

- 1.2 Voltooi die volgende stellings deur die woord(e) in die lys hieronder te gebruik. Skryf slegs die woord(e) langs die vraagnommers (1.2.1 tot 1.2.5) in die ANTWOORDEBOEK neer.

plasing; gehaltebestuurstelsels; makro; sterk punt; WGI; geleentheid; mark; WBDV; gehalte; induksie
--

- 1.2.1 Die ... stipuleer die minimum vereistes vir indiensnemingskontrakte en voorkom arbeidsuitbuiting.
- 1.2.2 Lizwe Agentskap het hul winsgewendheid verhoog omdat hulle vaardige werknemers in diens geneem het. Dit staan bekend as 'n ... van die SSGB-analise.
- 1.2.3 Besighede het beperkte beheer oor uitdagings wat deur die ...-omgewing gestel word.
- 1.2.4 Kaashief Handelaars het die ...-prosedure geïmplementeer deur werknemers se kwalifikasies en vaardighede by die vereistes van die pos te laat pas.
- 1.2.5 Die raamwerk wat besighede gebruik om sleutelprosesse te implementeer om te verseker dat daar aan korrekte standaarde voldoen word, staan as ... bekend.

(5 x 2)

(10) ...

- 1.3 Kies 'n beskrywing uit KOLOM B wat by 'n term in KOLOM A pas. Skryf slegs die letter (A–J) langs die vraagnommers (1.3.1 tot 1.3.5) in die ANTWOORDEBOEK neer, bv. 1.3.6 K.

KOLOM A		KOLOM B	
1.3.1	Swart Ekonomiese Bemagtiging	A	kan vir aanspreeklikheid binne elke besigheidsfunksie gebruik word
1.3.2	Konglomerasie-diversifikasie	B	vestig verhoudings met verskaffers sodat hulle die besigheid se visie verstaan
1.3.3	Gehaltebestuur	C	byvoeging van nuwe produkte wat met bestaande produkte verband hou en wat nuwe klante kan lok
1.3.4	Posbeskrywing	D	het alle voorheen benadeelde mense in die ekonomie bevoordeel
1.3.5	Aankoopfunksie	E	beskryf die minimum kwalifikasies wat vir 'n bepaalde pos nodig word
		F	byvoeging van nuwe produkte wat nie met bestaande produkte verband hou nie en wat nuwe klante kan lok
		G	vestig verhoudings met klante om die verkoopsvolume te verhoog
		H	het slegs 'n paar voorheen benadeelde mense in die ekonomie bevoordeel
		I	kan deur fisiese inspeksie van produkte gemeet word
		J	beskryf die verantwoordelikhede van 'n bepaalde pos

(5 x 2)

(10)

TOTAAL AFDELING A:**30**

AFDELING B

Beantwoord ENIGE TWEE vrae in hierdie afdeling.

LET WEL: Dui die VRAAGNOMMER van elke vraag wat jy kies, duidelik aan. Die antwoord op ELKE vraag moet op 'n NUWE bladsy begin, bv. VRAAG 2 op 'n NUWE bladsy, VRAAG 3 op 'n NUWE bladsy.

VRAAG 2: BESIGHEIDSOMGEWINGS

- 2.1 Noem enige VIER tipes verlof soos in die Wet op Basiese Diensvoorwaardes (WBDV), 1997 (Wet 75 van 1997) voorgeskryf. (4)
- 2.2 Beskryf kortliks die *strategiese bestuursproses*. (6)
- 2.3 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vraag wat volg.

GROENWOUD BOUERS (GB)

Groenwoud Bouers spesialiseer in die bou van eiendomme en koop hulle grondstowwe by Donga Hardeware. Hulle betaal hoë pryse omdat Donga Hardeware die enigste voorsiener van hoëgehalte-sement is. GB ervaar ook 'n afname in inkomste, want sommige van hulle klante verkies om hulle eie eiendomme te bou.

Identifiseer TWEE kragte van Porter se Vyf Kragte-model wat op GB van toepassing is. Motiveer jou antwoord deur uit die scenario hierbo aan te haal.

Gebruik die tabel hieronder as 'n RIGLYN om VRAAG 2.3 te beantwoord.

PORTER SE VYF KRAGTE-MODEL	MOTIVERINGS
1.	
2.	

- 2.4 Verduidelik die implikasie van ondernemings- en verskafferontwikkeling (OVO) as 'n pilaar van die Wet op Breëbasis- Swart Ekonomiese Bemagtiging (BBSEB), 2003 (Wet 53 van 2003) vir besighede. (6)
- 2.5 Bespreek enige TWEE soorte integrasiestrategieë. (6)
- 2.6 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

SMAAKLIKE PIZZAS (SP)

Smaaklike Pizzas verseker dat alle rassegroepe op alle vlakke van indiensneming gelyk verteenwoordig word. Hulle pas korrekte prosedures toe om te verhoed dat werknemers hul maksimum werksure oorskry. SP het die aanstellingsproses gedefinieer sodat alle partye deeglik ingelig is.

- 2.6.1 Haal TWEE maniere uit die scenario hierbo aan waarop SP aan die Wet op Gelyke Indiensneming (WGI), 1998 (Wet 55 van 1998) voldoen. (2)
- 2.6.2 Beskryf ander maniere waarop besighede aan die WGI kan voldoen. (4)

- 2.7 Beveel maniere aan waarop besighede die uitdagings wat die tegnologiese faktore van die PESTWO-analise inhou, kan hanteer.

(6)
[40]

VRAAG 3: BESIGHEIDSBEDRYWIGHEDE

- 3.1 Gee enige VIER voorbeelde van byvoordele. (4)
- 3.2 Beskryf kortliks die *keuringsprosedure* as 'n menslikehulpbron-aktiwiteit. (6)
- 3.3 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vraag wat volg.

KARABO VERVOER (KV)

Karabo Vervoer staan bekend vir stiptelike afleweringe aan verskillende kliënte. Lesego, die ontvangsdame, word betaal vir die aantal ure wat by die werk deurgebring word. Mike, die bestuurder, ontvang sy salaris gebaseer op die aantal afleweringe wat hy maak.

Identifiseer TWEE salarisbepalingsmetodes wat deur KV gebruik word. Motiveer jou antwoord deur uit die scenario hierbo aan te haal.

Gebruik die tabel hieronder as 'n RIGLYN om VRAAG 3.3 te beantwoord.

SALARISBEPALINGSMETODES	MOTIVERINGS
1.	
2.	

(6)

- 3.4 Bespreek die regsvereistes van 'n indiensnemingskontrak. (4)
- 3.5 Identifiseer die stappe van die BDKH-model wat deur Rajesh Vervaardiging (RV) in ELKE stelling hieronder toegepas is:
- 3.5.1 RV het die verandering aanvanklik op klein skaal geïmplementeer om hulle prosesse en stelsels te verbeter. (2)
- 3.5.2 RV het data gebruik om die resultate van die verandering te evalueer. (2)
- 3.6 Beskryf kortliks die verskil tussen *gehaltebeheer* en *gehalteversekering*. (4)
- 3.7 Verduidelik hoe die gehalte van prestasie van die produksiefunksie tot die sukses van 'n besigheid kan bydra. (6)
- 3.8 Gee besighede raad oor die rol van gehaltesirkels as deel van die deurlopende verbetering van prosesse en stelsels. (6)

[40]

VRAAG 4: DIVERSE ONDERWERPE**BESIGHEIDSOMGEWINGS**

- 4.1 Noem enige TWEE tipes besigheidsektore. (2)
- 4.2 Beskryf kortliks die doel van die Wet op Verbruikersbeskerming (WVB), 2008 (Wet 68 van 2008). (6)
- 4.3 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

BOTHA INGENIEURSWESE (BI)

Die bestuur van Botha Ingenieurswese moedig hulle werknemers aan om 'n werkplekforum te stig sodat hulle aan besluitneming kan deelneem. Die eienaars is ook bewus van hulle regte as werkgewers.

- 4.3.1 Identifiseer die Wet wat op die scenario hierbo van toepassing is. (2)
- 4.3.2 Verduidelik die regte van werkgewers ingevolge die Wet wat in VRAAG 4.3.1 geïdentifiseer is. (6)
- 4.4 Gee besighede raad oor die rol van SOOO's ter ondersteuning van die Wet op Vaardigheidsontwikkeling (WVO), 1998 (Wet 97 van 1998). (4)

BESIGHEIDSBEDRYWIGHED

- 4.5 Noem enige VIER aspekte wat by 'n induksieprogram ingesluit moet word. (4)
- 4.6 Lees die scenario hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

NOKAMA KOMMUNIKASIE (NK)

Nokama Kommunikasie het 'n vakante posisie in bemarking. NK gebruik die intranet, werwingsagentskappe en sosiale media as bronne van werwing.

- 4.6.1 Noem TWEE bronne van eksterne werwing in die scenario hierbo. (2)
- 4.6.2 Verduidelik die voordele van eksterne werwing. (4)
- 4.7 Bespreek die impak van totale kliënte-/klante-tevredenheid as 'n element van totale gehaltebestuur (TGB) op groot besighede. (6)
- 4.8 Gee besighede raad oor die impak van totale gehaltebestuur (TGB) indien dit swak geïmplementeer word. (4)
- [40]**

TOTAAL AFDELING B: 80

AFDELING C

Beantwoord ENIGE EEN vraag in hierdie afdeling.

LET WEL: Dui die VRAAGNOMMER van die vraag wat jy kies, duidelik aan. Die antwoord op die vraag moet op 'n NUWE bladsy begin, bv. VRAAG 5 op 'n NUWE bladsy OF VRAAG 6 op 'n NUWE bladsy.

VRAAG 5: BESIGHEIDSOMGEWINGS (BESIGHEIDSTRATEGIEË)

Besighede word in dinamiese omgewings bedryf wat diversifikasie- en defensiewe strategieë vereis om in die mark te bly werk. Sommige besighede pas die PESTWO-analise toe om uitdagings wat deur sosiale en omgewingsfakore ingehou word, te identifiseer. Besighede moet in staat wees om die doeltreffendheid van die gekose strategie te evalueer.

Skryf 'n opstel oor besigheidstrategieë waarby jy die volgende aspekte insluit:

- Beskryf kortliks die voordele van diversifikasiestrategieë.
- Bespreek DRIE soorte defensiewe strategieë.
- Verduidelik hoe die volgende PESTWO-faktore uitdagings vir besighede inhou:
  - Sosiale
  - Omgewing
- Gee besighede raad oor die stappe in strategie-evaluering.

[40]**VRAAG 6: BESIGHEIDSBEDRYWIGHEDE (GEHALTE VAN PRESTASIE)**

Die finansiële funksie speel 'n belangrike rol in die gladde verloop van besigheidsaktiwiteite. Die korrekte implementering van gehalteprosesse stel besighede in staat om die voordele van 'n goeie gehaltebestuurstelsel te geniet. Groot besighede weet wat die belangrikheid van die implementering van die elemente van totale gehaltebestuur (TGB) is om sodoende die koste van gehalte te verminder.

Skryf 'n opstel oor die gehalte van prestasie waarby jy die volgende aspekte insluit:

- Beskryf kortliks die gehalte-aanwysers van die finansiële funksie.
- Verduidelik die voordele van 'n goeie gehaltebestuurstelsel.
- Bespreek die impak van die volgende TGB-elemente op groot besighede:
  - Deurlopende vaardigheidsontwikkeling/Onderwys en opleiding
  - Monitering en evaluering van gehalteprosesse
- Stel maniere voor waarop totale gehaltebestuur (TGB) die koste van gehalte kan verminder.

[40]

TOTAAL AFDELING C: 40
GROOTTOTAAL: 150